

רוב גנבי ישראל- תורת הקבוצות

תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף ע עמוד א

הנהו גנבי דסלקי לפומבדיתא ופתחו חביתא טובא, אמר רבא: חמרא שרי, מ"ט, רובא גנבי ישראל נינהו.

הגמ' מביאה מקרה שגנבים נכנסו למרתף יינות, ופתחו חבית יין. והדין הוא שאם נכרי נכנס למרתף יין, כל היין אסור, חוששים שמא נגע. הרי זה ספק דאורייתא, כי עצם מציאותו של גוי יוצר ספק שמא נגע. (כמו שרץ שנמצא במבוי כל הטהרות שנעשו עד לבדיקה האחרונה טמאות), וספיקא דאורייתא לחומרא.

המקרה בגמ' שאין ספק שנגע, שהרי פתחו חביות יין. אולם מאחר ואין אנו יודעים אם נכנס יהודי או גוי, הרי זה ספק, וצריך להיות היין אסור. אלא שהולכין אחר הרוב. ומאחר ורוב הגנבים בפומבדיתא היו יהודים, כל דפריש מרובא פריש.

אלא שעצם הדין, שהולכים אחר רוב גנבי, הוא מוקשה. וכן העיר הריטב"א¹ על המקום שהרי באשה שספק אם נבעלה לפסול או כשר. כאשר יש בעיר ודאי פסול אחד. אומרים כל קבוע כמחצה על מחצה, והאשה פסולה לכהונה. וכאן יש ודאי בעיר גנב עכו"ם אחד, והוי קבוע וכמחצה על מחצה דמי.

ותירוצו של הריטב"א, שהם נחשבים נייד, כשיטת תוס'² בחולין י"א. ובכתובות ט"ו שקבוע פירושו מחובר לקרקע. כמו חנויות. וכן פירש תוס' בכתובות שבעיר הקבוע הוא הבית ששם נבעלה. אלא שאינו עולה בקנה אחד עם הגמרות ביומא ובזבחים ואין כאן המקום להאריך.

רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק יח הלכה טו

ראוה שנבעלה בעיר או נתעברה בעיר אפילו לא היה שוכן שם אלא עכו"ם אחד או חלל אחד ועבד וכיוצא בהן הרי זו לא תנשא לכתחלה לכהן שכל הקבוע כמחצה על מחצה הוא,

ומקור דברי הרמב"ם מהגמ' בכתובות י"ג. שדנה באשה שנבעלה, האם נפסלה לכהונה, מחשש שמא נבעלה לפסול. ומסקנת הגמ' שאם נבעלה בעיר שרובה כשרים לכהונה. אולם יש שם אחד פסול, הרי היא פסולה, כי זה נחשב קבוע, וכמחצה על מחצה. וא"כ מה מועיל רוב גנבי ישראל, אם יש גנב אחד עכו"ם, הרי צריך להיות ספק שקול והיין אסור.

הסבר קבוע כמחצה על מחצה.

¹ חידושי הריטב"א מסכת עבודה זרה דף ע עמוד א

רוב גנבי ישראל נינהו. פירוש ואף על גב דאתחזק גוי בינייהו אין לדונו כמחצה על מחצה מדין קבוע, דהא כולו מינד נידי והויא ליה כאותה שאמרו בפרק בתרא דיומא (פ"ד ב') דבחצר אחרת מפקחין.

² תוספות מסכת כתובות דף טו עמוד א

דלמא אזלא איהי לגבייהו - פי' לתוך ביתם דאפילו בתוך העיר לא חשיב קבוע דדמי לנמצא בין החנויות דלא חשיב קבוע וכן גבי תינוק מושלך בעיר לא חשיב קבוע הואיל ולא נמצא בבית ולכך פירש בקונטרס שפירש בועל מביתו

חתיכה ספק חלב ספק שומן, מותרת מהתורה באכילה. אבל אם שתי חתיכות לפניו שאחת חלב ודאי ואחת שומן, אסור לאכול מהתורה אף אחת מהן, ואם אכל חתיכה מביא אשם תלוי. למרות שאם לוקח חתיכה אחת בידו הרי היא עבור, ספק חלב ספק שומן, בכ"ז היכן שיש בתערובת חתיכה אחת ודאי איסור, זה נחשב לספק של מחצה על מחצה, ואסור.

וצריך להבין, הרי תמיד, בחתיכה שנמצאה בעיר הולכים אחר הרוב, ואם רוב הבשר בעיר כשר החתיכה כשרה. והרי יש בעיר חתיכות טריפות ודאי, והרי זה קבוע, ולמה מותרת החתיכה הזו. ואילו אם יש לו שתי חתיכות בצלחת. ויש בעיר רוב חתיכות כשרות, למה לא אומרים ללכת אחרי הרוב?

הבה נבחון את המקרים,

1. עיר שרובה ישראל, ונמצא בה תינוק הולכים אחר הרוב, והוא ישראל. או נמצאה בה חתיכת בשר, הבשר כשר כי הולכים אחר הרוב.
 2. עיר שיש בה פסול אחד ואשה נבעלה ואין ידוע למי, פסולה לכהונה כי יש כאן קבוע וזה נחשב מחצה על מחצה.
 3. דיר בהמות שנתערב חטאת המתה, כל הבהמות אסורות. ואם יצאה אחת החוצה לא אומרים כל דפריש מרובא פריש. וכאשר פותחים את הדיר והבהמות מתפזרות, כל אחת מותרת. להיכן נעלמה הבהמה האסורה הקבועה?
 4. חצר שיש בה תשע גויים ויהודי אחד ונפלה מפולת ואין יודעים מי נקבר, מפקחין את הגל כי יש בחצר יהודי קבוע, ואם פרש אחד מהחצר לא אומרים כל דפריש מרובא פריש. ואם הלכו לחצר אחרת הרי אין מפקחין, להיכן נעלם הקבוע.
- למה בתינוק הנמצא בעיר הולכים אחר הרוב, בחתיכת בשר שנמצאה בעיר שרוב הבשר כשר, הולכים אחר הרוב והבשר כשר. ולא אומרים שהיות ויש גוי אחד או חתיכת בשר טריפה הרי זה קבוע ולא נלך אחר הרוב. כמו גבי אשה שנבעלה בעיר ויש שם פסול אחד, אומרים כל קבוע כמחצה על מחצה ופסולה לכהונה?
- למה אם התערבה חטאת המתה בדיר בהמות אסורות כולן כי יש שם קבוע, ומפולת שנפלה בחצר שיש שם יהודי אחד מפקחין את הגל בשבת על כל אחד כי יש שם קבוע וכמחצה על מחצה דמי. אבל אם יפתחו את הדיר והבהמות יתפזרו בעיר, כל אחת מותרת כי כל דפריש מרובא פריש. להיכן נעלמה החטאת המתה הקבועה? או ילכו הקבוצה לחצר אחרת ואז תיפול עליהם מפולת לא יפקחו את הגל עליהם, להיכן נעלם היהודי הקבוע?

צריך להסביר את ההבדל בין דין כל קבוע שנחשב כמחצה על מחצה לבין כל דפריש

צריך לומר, שרוב זה דין, רוב אינו קבוע מהות, רוב לא אומר שהבשר כשר, לא אומר שהבועל יהודי או גוי, לא אומר שהתינוק הנמצא בעיר יהודי או גוי, רוב אינו יכול להפוך יהודי לגוי. שום הסתברות אינה יכולה לקבוע עובדות ולהפוך יהודי לגוי. אין בשום מקום זכר לסברא שבדקים כמה אפשרויות יש לכל צד, ולפי מספר האפשרויות המרובות יותר אנו פוסקים, אין לכך שום מקור. רוב מורה לנו כיצד עלינו להתייחס למקרה.

דין קבוע כמחצה על מחצה, אינו קשור לדין הולכים אחר הרוב. דין קבוע כמחצה על מחצה, אינו מתייחס להכרעה על פרט מסויים. דין קבוע הוא דין בהלכות ספיקות.

רמב"ם הלכות שגגות פרק ח'הלכה ב'

אינו חייב באשם תלוי עד שיהיה שם איסור קבוע, כיצד אכל חלב וספק אם היה כזית או פחות מכזית, או שהיתה לפניו חתיכת חלב וחתיכת שומן ואכל אחת מהן ואין ידוע אי זה מהן אכל, הרי זה מביא אשם תלוי וכן כל כיוצא בזה, אבל אם היתה לפניו חתיכה אחת ספק שהיא חלב ספק שהיא שומן ואכלה פטור שהרי אין כאן איסור קבוע

לדעת הרמב"ם ורש"י, ספיקא דאורייתא מהתורה לקולא. אולם כאשר הספק הוא על פרט שהינו חלק מקבוצה שבה יש פרט אחד אסור, הרי זה ספק שקול שמדאורייתא לחומרה, והלימוד הוא מאשם תלוי. ששם התורה אומרת שבספק כזה יש להביא אשם תלוי.

ולכן תינוק הנמצא בעיר שרובה יהודים ויש ספק אם הוא יהודי, הרי הרוב הוא רובא דליתא קמן, דהיינו רוב שאינו קובע מציאות אלא מנחה כיצד להתנהג. ועלינו להתנהג אליו כליהודי. ואם רוב העיר גויים עלינו להתנהג אליו כגוי ולא לפקח עליו הגל בשבת, אולם אין רוב ישראל מכריע שהוא יהודי, ולכן אינו יהודי ודאי ליוחסין.

ואילו בשר שנקנה בחנות בעיר שרוב החנויות מוכרים בשר שחוטה ואחת נבילה, ואנו לא יודעים היכן נקנה הבשר. הרי כאן מדובר בקבוצת חנויות, שאין אנו יודעים מהיכן מהם נלקח הבשר, כאן רוב לא יועיל, לזהות את החנות. ויש ספק שקול אם החנות שממנה נקנה הבשר כשרה או לא. וזה ספק האסור

ואילו כאשר צריכים קביעה פוזיטיבית על הפרט, כאשר יש רובא דאיתא קמן, כאשר יש קבוצה הומוגנית, ניתן לקבוע על כל אחד מהקבוצה, שדינו כדין הקבוצה. אבל אם יש בקבוצה פרט שאינו מתאים להגדרה, אי אפשר לקבוע על הפרט מדין רוב, שהרי "יש שם קבוע". ז"א אף פעם אי אפשר להשתמש ברוב בקבוצה לקבוע פוזיטיבית על פרט, כי תמיד יש קבוע, דהיינו בכל קבוצה של פרטים שיש שני סוגים, כל אחד בספק שקול.

בנבעלה בעיר, אנו יודעים שנבעלה, ורוצים להכשירה לכהונה, דהיינו להביא הוכחה פוזיטיבית שהיא כשרה לכהונה. אין אפשרות להוכיח שהבועל כשר לכהונה, אלא א"כ, הבועלים הינם בקבוצה הומוגנית שכולם כשרים, וזה רק אם נבעלה בעיר, (מתוך הנחה שהבועל לא מגיע ממקום אחר), וכל אנשי העיר כשרים לכהונה. וע"ז אומרת הגמ', שגם בציפורי יש פסול אחד, ולכן גם כאשר נבעלה בעיר. הרי ספק השקול לפנינו. ואין לדעת בוודאות שהבועל כשר לכהונה. ואילו מרובא דליתא קמן, אין מידע ודאי על הבועל.

בבהמות בדיר, הרי יש כאן קבוצה סגורה היוצר ספק השקול על כל אחת. וזה ספק האוסר. ואילו אם נתפזרו. אין יותר קבוצה, אלא רק רובא דליתא קמן, והבהמה מותרת, כמו שכל בהמה מותרת ואיני צריך לחשוש אולי היא טריפה. אולי היא חטאת המתה. כי כדי לאסור בהמה אני צריך הוכחה פוזיטיבית שהיא אסורה. או לפחות ספק מהותי של חתיכה משתי חתיכות.

בחצר שיש בה יהודים וגוים, אין אפשרות לקבוע מי יהודי ומי גוי, שהרי יש שם קבוע, והרי כל אחד בספק השקול. ובספק של קבוע, הדין הוא שמחללים שבת על ספק

פיקוח נפש. ולכן מפקחין הגל על כל ספק כזה. ואם פרש אחד לחצר אחרת, לא השתנה דינו של ספק השקול, כל זמן שהקבוצה קיימת והוא חלק מהקבוצה, לא משנה היכן הוא נמצא. אולם אם נתפזרה הקבוצה. הרי אנו עוברים לרובא דליתא קמן, ואז אם יש בעיר רוב ישראל, הרי הגוי לא יהפך בכך לישראל, והשאלה היא התייחסות חיצונית שלנו אליו, ולא קביעה עובדתית מיהו. הרי זה הדין של הלוח אחר הרוב. ולכן אם רוב ישראל מפקחין, ואם רוב עכו"ם אין מפקחין.

רוב גנבי ישראל, זה רובא דליתא קמן. ובגנב שנכנס ופתח חביות, הגנב עצמו אינו מעניין אותנו, אלא ההתייחסות לתוצאות מכניסתו, וזה בדיוק דין של הלך אחר הרוב ברובא דליתא קמן, ואין כאן משמעות לקבוע. מה שצריך רוב גנבי ישראל, מכיוון שרובא דעלמא, ורוב התושבים בפומבדיתא גויים, אלא שניתן להתייחס לתת קבוצה שהגיונית מהווה את המקור לפרט. וזה קבוצת הגנבים. כמו שהגמ' רוצה להתייחס לתת קבוצה של תושבי ציפורי, שמשם הגיונית בא הבעל.

ההוכחה, שניתן להצביע על קבוצה, שממנה הגיונית אנו מניחים שהפרט פרש, מהגמ' בכתובות ט"ו, שאומרת שנבעלת בקרונות כשרה לכהונה, ומעמידה הגמ' שבאותה עת עברה במקום שיירה שכולה משיאים לכהונה. זו קבוצה הומוגנית שניתן לומר בוודאות שכל אחד מהם אינו פוסל אותה, ולמרות שיש רובא דעלמא ששם יש רוב פוסלים, הרי כאשר ניתן להניח שהבעל פרש מהשיירה הזו, יש הוכחה פוזיטיבית שנבעלה לכשר. ומכאן ניתן לומר שהגנב בא מקבוצת הגנבים, אלא שכאן אין אנו מתעניינים מי הגנב, כי אין צורך בהוכחה פוזיטיבית להכשיר.